

vexilologie

8

PADESÁT LET VLAJKY SOVĚTSKÉHO SVAZU

Koncem tohoto roku, 12. listopadu 1973, uplyne padesát let od vzniku jednoho z hlavních atributů sovětské státnosti, symbolu svrchovanosti a jednoty sovětského lidu - státní vlajky SSSR. Sovětská vlajka vyjadřuje nanejvýš stručnou a srozumitelnou formou podstatu a historickou cestu sovětského státu, připomínajíc tak i hrdinství a mírovou práci všeho jeho lidu.

Červená barva listu je nejen barvou praporů boje za svobodu proti útlaku kapitálu, ale i barvou praporů První internacionály, Pařížské komuny a Velké říjnové socialistické revoluce. Rudé prapory povzbuzovaly a povzbuzují sovětský lid k pracovnímu hrdinství a vedly ho do ohně bitev za obranu vymožeností Říjnové revoluce. Červená barva symbolizuje odhodlání sovětských lidí vybudovat ve své zemi komunistickou společnost. Jednobarevnost listu představuje jednotu sovětského lidu a jeho strany, řízené leninským ústředním výborem.

Nejpodstatnější symbol na vlajce je zlatý srp se zlatým kladivem, starobylé, ale věčné pracovní nástroje, vytvářející a sklízějící bohatou úrodu. Ve své jednotě oba představují mírovou práci a bratrskou jednotu dělníků a rolníků, tvořících sociální základnu sovětského státu. Mimořádná přesvědčivost tohoto symbolu spočívá v tom, že srp a kladivo jsou zobrazeny v té poloze, v níž se drží najednou v obou rukách. Pěticípá hvězda nad nimi je symbolem mezinárodní solidarity pracujících pěti světadílů v boji za sociální práva. Byl to první bojový symbol dělnicko-rolnické Rudé armády, hájící svobodu mladé sovětské republiky. V současné době pěticípá hvězda také symbolizuje nepřemožitelnou sílu a odhodlání sovětského lidu chránit mírové dílo celého státu.

Umístění symbolů v horním rohu vlajky je prvotní a charakteristická zvláštnost státních vlajek všech sovětských republik již od r. 1918. Zdůrazňuje ideový význam srpů, kladiva i rudé hvězdy, které jsou nejvyššími a základními atributy sovětského státu.

Vyobrazení vlajky a poloha i tvar symbolů, které jsou na ní umístěny, přesně určuje Nařízení o státní vlajce. To zároveň stanoví i pravidla vztyčování vlajky. Její šířka je k délce v poměru 1 : 2.

Státní vlajka SSSR, pod níž žije a pracuje sovětský lid, je symbolem suverenity, úcty a důstojnosti Sovětského svazu, je pýchou každého sovětského občana.

Vedle řady jiných komisí, jež připravovaly v r. 1923 návrh ústavy SSSR, pracovala i speciální komise, jejímž úkolem bylo schválení státní vlajky a státního znaku SSSR.

První návrhy obou výsostných symbolů podrobně vypracoval význačný sovětský heraldik K. Dunin-Borkovskij. Avšak zatímco jeho návrh znaku, připomínající rolnická povstání v minulých stoletích (obr.1), se nesetkal s podporou, byl tehdy návrh vlajky, v jejíž střední části byl umístěn štít z navrhovaného znaku SSSR (obr.2), komisí schválen.

Velmi podobný návrh vlajky předložil také A. Everling (obr.3), který předpokládal, že pro lepší rozlišitelnost kresby při větších vzdálenostech na moři je potřebná černá barva. Avšak "smuteční" kombinace černé a červené nebyla přijatelná.

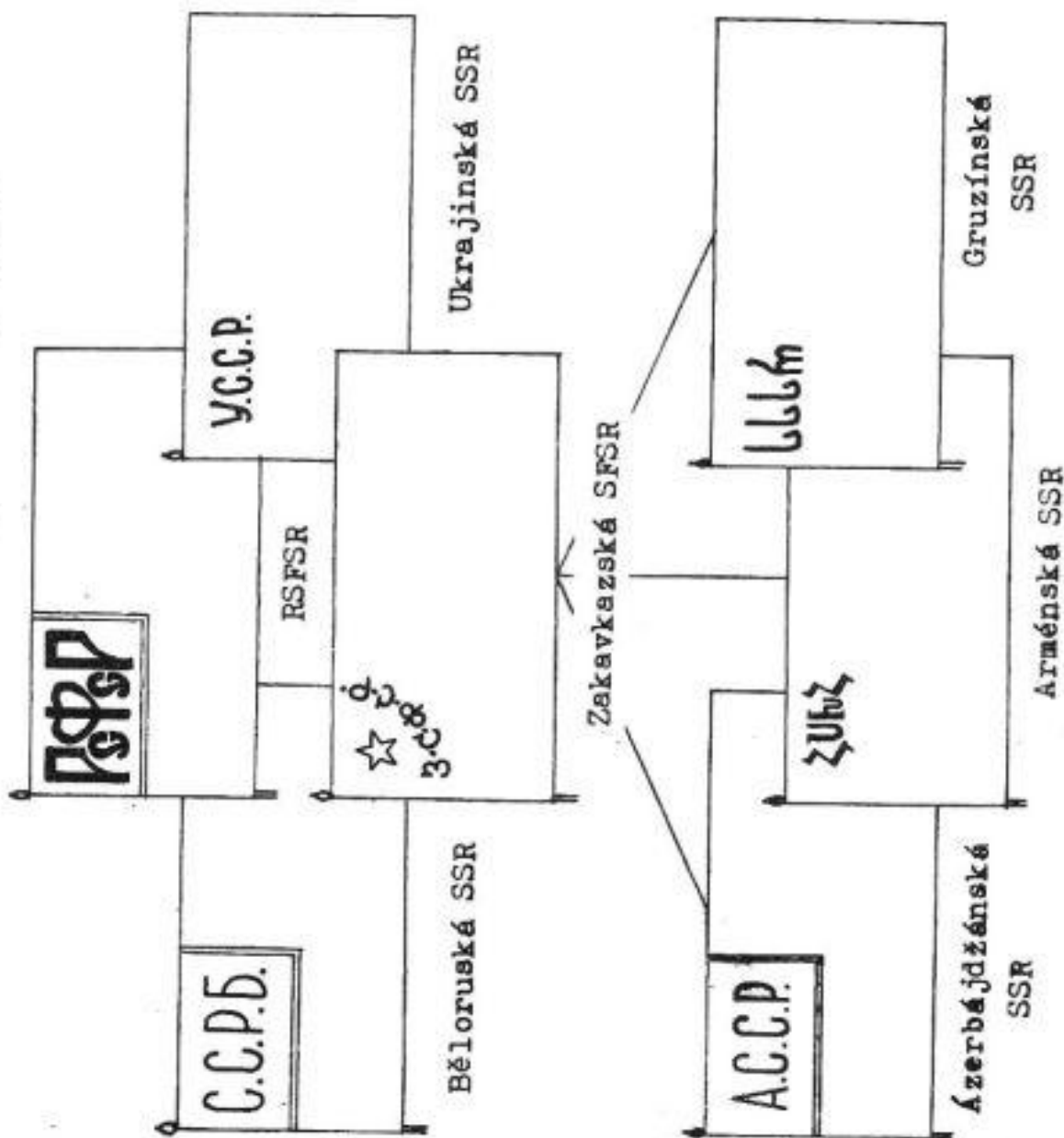
Oba autoři vycházeli však ze správných předpokladů. Červená barva listu je posvěcena dlouhou historií cesty třídního boje proletariátu a zachovává i návaznost nové vlajky na červené vlajky v š e c h republik do svazu vstupujících. Srp a kladivo, umístěné na listu, byly uznávaným symbolem sovětské vlády od r. 1918 ^{*)}. Byly ústředním motivem

---

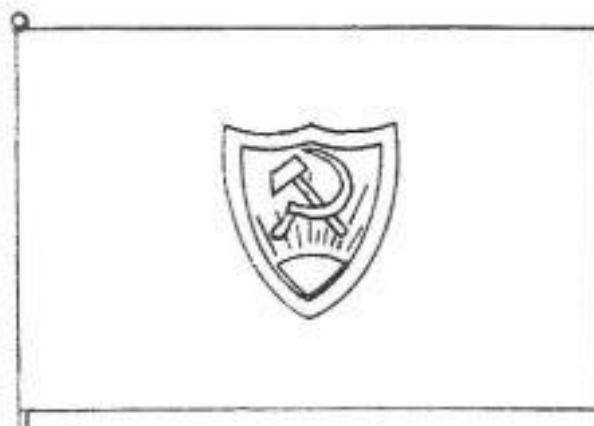
^{*)} Na vojenských praporech sovětského Ruska se ale používal emblém kladiva a pluhu jako symbol svazku dělnictva a rolnictva

(pozn.red.).

Vlajky republik zakládajících SSSR /1922/

Obr. 1. a 2.
Znak a vlajka podle návrhu K. Dunina-Borkovského

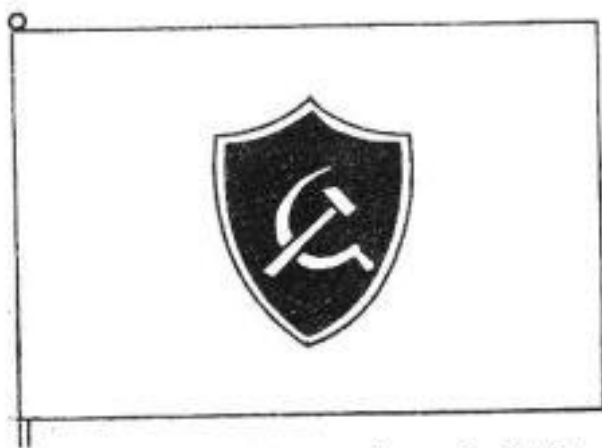
/červený list, červený štít
zlatě lemovaný, zlaté slun-
ce, bílý srp a kladivo/

Obr. 3.

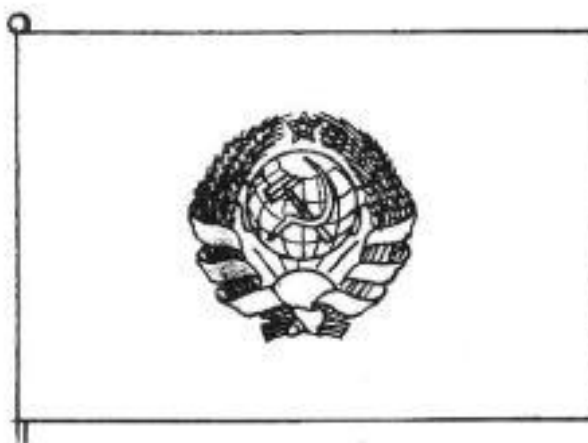
Obr. 4.

Vlajka navržená A. Everlingem

Návrh vlajky se znakem /1923/

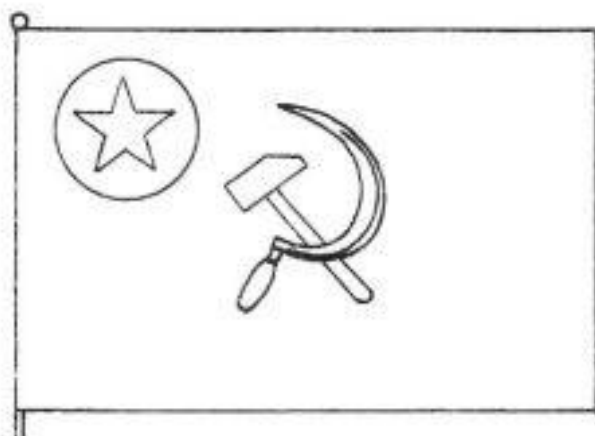
/červený list, černý štít
bíle lemovaný, bílý srp
a bílé kladivo/

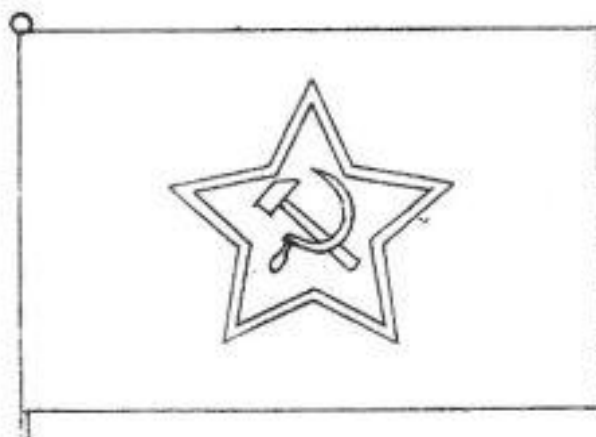
/červený list,
zlatý znak/

Obr. 5. a 6.

Dvě varianty vlajky navržené D. Luchmanovem

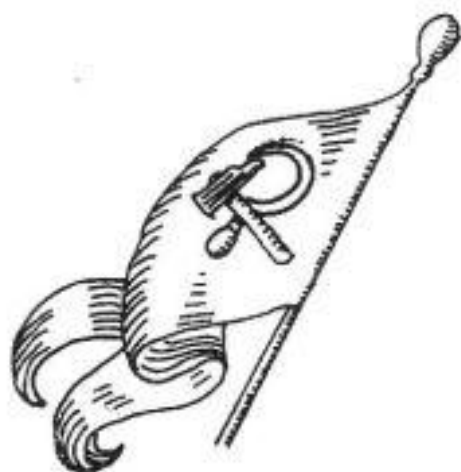
/červený list, červená hvězda, bílý kruh, bílý srp a kladivo/

/červený list, červená hvězda zlatě lemovaná, zlatý srp a zlaté kladivo/

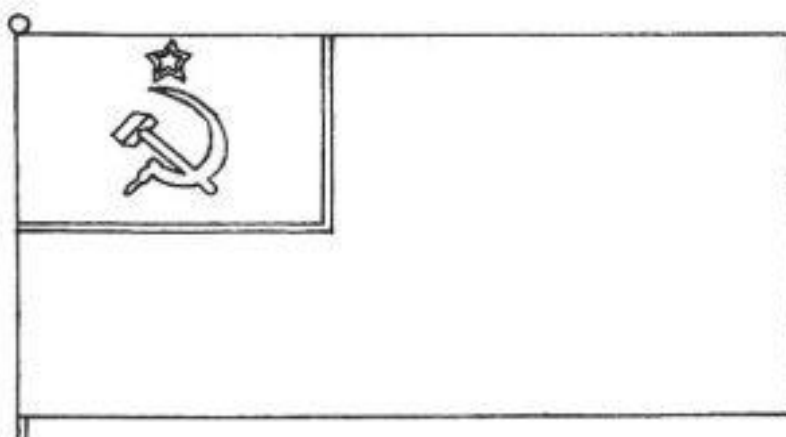
Obr. 7.

Kresba vlajky /1918/

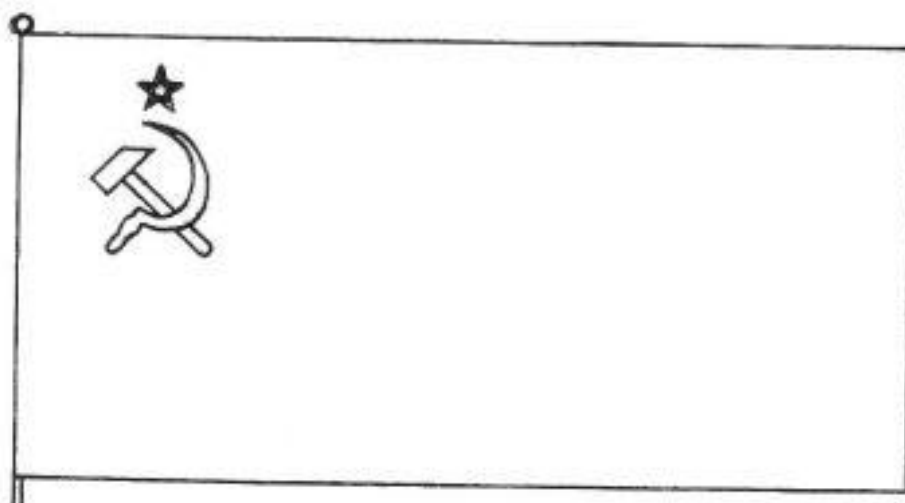
Obr. 8.

Návrh vlajky s kantonem

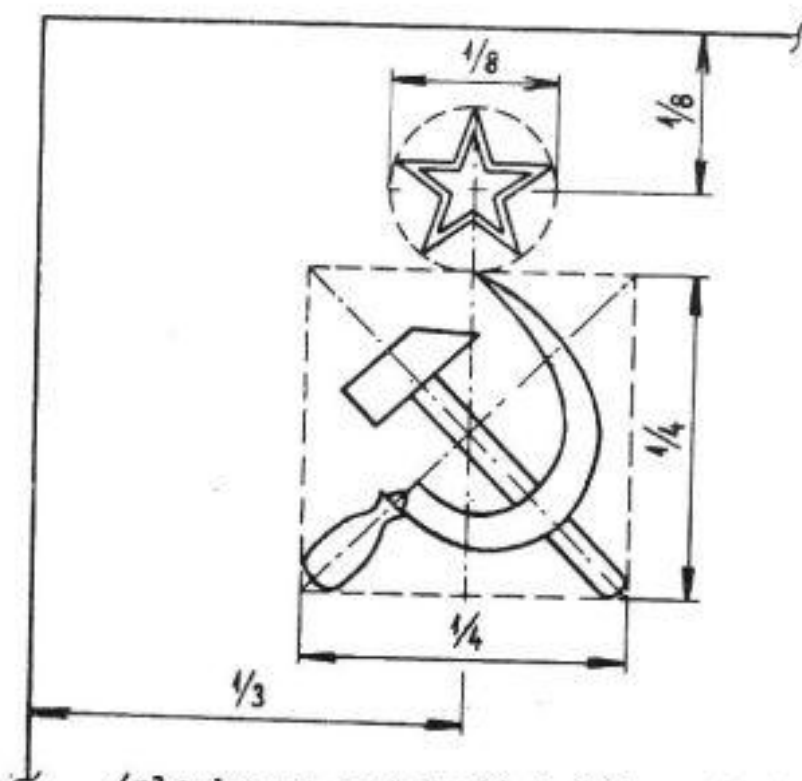

Obr. 9.

Státní vlajka od roku 1924

Nákres umístění symbolů na státní vlajce

/zlomky se vztahují k šířce vlajky/

státní pečeti a státního znaku RSFSR a v pozdější době i všech dalších sovětských republik. Aby se zvýšila rozlišitelnost a mohly být zvětšeny rozměry tohoto symbolu, navrhovalo se umístit jej do střední části vlajky. Avšak kresba symbolu obou autorů nebyla zdařilá a v návrhu Dunina - Borkovského se kladivo dokonce podobalo hornickému krumpáči.

V červnu r. 1923 nabyla představa o budoucím státním znaku, který nyní vypracovávala velká skupina umělců, konečné podoby. Byl přijat náčrt V. Korzuna, který pak dokončili V. Andrianov a I. Dubasov. Podle tohoto realizovaného projektu se státní znak SSSR skládá ze srpů a kladiva na zeměkouli ověšené klasy a stuhou s nápisem "Proletáři všech zemí, spojte se!" v šesti jazycích. Nad znakem je pěticípá hvězda.

Při pokusech umístit tento znak do středu vlajky (obr.4) se však ukázalo, že sériová výroba takových vlajek bude velmi složitá, ale znak přitom nebude dostatečně zřetelný a drobné detaily jeho kresby zmizí. Kapitán D. Luchmanov navrhl proto dvě varianty vlajky s podstatně větším symbolem (obr.5 a 6). Bílý kruh, naznačující zeměkouli na jedné z nich, patrně navazoval na tradiční a typické schéma všech vlajek sovětských republik od r. 1918, v němž se rozlišovací prvky vlajky (počáteční písmena názvů republik) umísťovaly vždy do horního rohu vlajky. Na tomtéž místě byl, mimochodem, umístěn srp s kladivem na některých vlajkách už r. 1918 (obr.7) a později i na vlajkách z období občanské války. To tedy znamená, že takové precedenty už existovaly.

Třetí zasedání Ústředního výkonného výboru SSSR přijalo 12. listopadu 1923 následující formulaci 71. článku ústavy SSSR: "Státní vlajka SSSR se skládá z červeného nebo rudého listu, na němž je v horním rohu položen zlatý srp a kladivo a nad nimi červená, zlatě lemovaná pěticípá hvězda."

Druhý sjezd sovětů SSSR schválil 31. ledna 1924 ústavu SSSR, ale definitivní kresba státní vlajky nebyla stále ještě hotova. Teprve v dubnu 1924 byla předložena ke schvalovacímu řízení, ale se symbolem odděleným od ostatní části listu úzkými zlatými linkami, vytvářejícími kanton (obr.8).

Předsednictvo Ústředního výkonného výboru SSSR však tento kanton jako zbytečný zamítlo. Tříštil totiž kresbu vlajky a neměl vůbec opodstatnění (zpravidla se přidával na koloniální a služební námořní vlajky). Teprve s touto opravou byla vlajka 18. dubna 1924 schválena (obr.9).

V r. 1936 se v souvislosti s návrhem nové ústavy SSSR, předloženým k všeobecnému posouzení, jednalo i o mnoha návrzích státní vlajky. Doporučovalo se např. umístit na list iniciály SSSR nebo rozličné texty, počínaje heslem "Proletáři všech zemí, spojte se!" a konče celými odstavci ústavy, dále obrazy vedoucích činitelů strany a vlády nebo postavami dělníka, rolníka či rudoarmějce. Někteří považovali srp a kladivo za zastaralé a doporučovali nahradit je obrazem traktoru, kombajnu, turbíny nebo sbíječky. Jiní zase naopak chtěli srp a kladivo zvětšit a umístit je do středu vlajky. Všechny tyto a jim podobné návrhy, byť byly sebeupřímnější, byly dokonalosti velmi vzdáleny a nemohly být proto realizovány. A tak sovětská vlajka až do současnosti má v podstatě podobu formulovanou koncem r. 1923 a definitivně schválenou začátkem r. 1924. Pouze v detailech byla ještě upravena a přesně popsána v Nařízení o státní vlajce SSSR z r. 1955.

(Přeložil A. Brožek)

Arij A. Usačev, Moskva

VEXILOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu při Obvodním kulturním domě v Praze 3, Kalininova č. 20, 130 00 Praha 3.

Vychází neperiodicky a je u r č e n pouze členům klubu.

Toto číslo připravili A. Brožek, dr. L. Mucha
a dr. Zb. Svoboda.

Výtvarně spolupracoval M. Kroupa a A. A. Usačev.

Listopad 1973

č.8